ئىسلامدا ھەج قىلىشنىڭ پەرز بولۇشى

﴿ إِنَّ أَوَّلَ بَيۡتٖ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكٗا وَهُدٗى لِّلۡعَٰلَمِينَ ٩٦ فِيهِ ءَايَٰتُۢ بَيِّنَٰتٞ مَّقَامُ إِبۡرَٰهِيمَۖ وَمَن دَخَلَهُۥ كَانَ ءَامِنٗاۗ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلۡبَيۡتِ مَنِ ٱسۡتَطَاعَ إِلَيۡهِ سَبِيلٗاۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٩٧ ﴾

﴿ھەقىقەتەن ئىنسانلارغا (ئىبادەت ئۈچۈن) تۇنجى سېلىنغان ئۆي (يەنى بەيتۇللا) مەككىدىدۇر، مۇبارەكتۇر، جاھان ئەھلىگە ھىدايەتتۇر. ئۇنىڭدا ئوچۇق ئالامەتلەر باركى، ماقامى ئىبراھىم شۇلارنىڭ بىرى، بەيتۇللاغا كىرگەن ئادەم ئەمىن بولىدۇ. قادىر بولالىغان كىشىلەرنىڭ اللّٰه ئۈچۈن كەبىنى زىيارەت قىلىشى ئۇلارغا پەرز قىلىندى. كىمكى ئىنكار قىلىدىكەن (يەنى ھەجنى تەرك ئېتىدىكەن، زىيىنى ئۆزىگە)، شۈبھىسىزكى، اللّٰه ئەھلى جاھاندىن (يەنى ئۇلارنىڭ ئىبادىتىدىن) بىھاجەتتۇر﴾.

ـــ سۈرە ئال ئىمران 96 ــ، 97 ــ ئايەتلەر

سۆزلۈكلەر تەھلىللىرى

إِنَّ أَوَّلَ بَيۡتٖ: (تۇنجى سېلىنغان ئۆي)، بۇ سۆز ئىبادەت ئۈچۈن بىنا قىلىنغان تۇنجى ئۆينى كۆرسىتىدۇ. بەيتۇللاھ يەر يۈزىدىكى تۇنجى مەسجىدتۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىنسانلارغا ئىبادەت ئۈچۈن سېلىنغان تۇنجى مەسجىد ھەققىدە سورالغاندا، مۇنداق دېگەن: «تۇنجى مەسجىد ھەرەم مەسجىدىدۇر، ئاندىن قالسا بەيتۇلمۇقەددەستۇر.»[1]

ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىب مۇنداق دەيدۇ: «كەبە ئىنسانلارغا ئىبادەت ئۈچۈن تۇنجى سېلىنغان ئۆيدۇر.»

زەمەخشەرى مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئىنسانلارغا (ئىبادەت ئۈچۈن) تۇنجى سېلىنغان ئۆي﴾ دېگەن ئايەتنىڭ مەنىسى ئۇلار ئۈچۈن تۇنجى ئىبادەتخانا قىلىنغان دېگەن بولىدۇ. يەنى ھەقىقەتەن ئىنسانلارغا تۇنجى ئىبادەتخانا قىلىنغان ئۆي كەبىدۇر، دېگەنلىك بولىدۇ[2].

[1] ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئەبۇ زەردىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىنسانلارغا ئىبادەت ئۈچۈن تۇنجى سېلىنغان مەسجىد ھەققىدە سورىدىم، ئۇ: «ھەرەم مەسجىدى» دەپ جاۋاب بەردى. مەن: ئاندىن قالسىچۇ؟ دېدىم. ئۇ: «بەيتۇلمۇقەددەس» دېدى. مەن: ئۇ ئىككى مەسجىدنىڭ ئارىلىقىدا قانچىلىك ۋاقىت بار دېدىم. ئۇ: «قىرىق يىل» دېدى.
[2] ئىمام زەمەخشەرىنىڭ «ئەلكەششاف» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 296 ـ بەت.

بِبَكَّةَ: (مەككىدىدۇر)، بۇ مەككىنىڭ ئىسمىدۇر. مەككە ”بەككە“ دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بەككە بەيتۇللاھنىڭ ئورنى، مەككە ھەرەمنىڭ ھەممىسى دېگەن قاراشمۇ بار.

ئىبنۇل ئەرەبى مۇنداق دەيدۇ: «مەككە ”بەككە“ دەپ ئاتالغان. چۈنكى، بەككە دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى سۇندۇرماق بولۇپ، مەككە زالىملارنى تېز پۈكتۈرىدۇ. مەككىگە يامان نىيەت بىلەن ئاتلانغان ھەرقانداق زالىمنى اللہ تائالا تارمار قىلىپ تاشلايدۇ.»

مُبَارَكًا: (مۇبارەكتۇر)، ئۇنىڭ سۆز تومۇرى «بەرەكە» بولۇپ، بەرىكەتلىك بولۇش، ئارتۇق بولۇش ۋە ياخشىلىقنىڭ كۆپ بولۇشى، دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ. بۇ بەرىكەت ماددىي ۋە مەنىۋىيدىن ئىبارەت ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ.

ماددىي بەرىكەتكە كەلسەك، اللہ تائالا زېمىننىڭ ياخشى ۋە بەرىكەتلىك نەرسىلىرىنى بۇ شەھەر مەككە ئاھالىسىگە دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلتۈرۈپ بېرىدۇ. اللہ تائالا بۇ مەنىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ھەرەمگە تۈرلۈك مېۋىلەرنىڭ ھەممىسى كەلتۈرۈلىدۇ، (بۇ) بىزنىڭ دەرگاھىمىزدىن چۈشۈرۈلگەن رىزىقتۇر﴾[1].

مەنىۋىي بەرىكەتكە كەلسەك، مەككە يەر شارىنىڭ شەرق ۋە غەربلىرىدىكى ئىنسانلارنى بۇ مۇقەددەس شەھەرگە جەلپ قىلىدۇ. ئۇلار اللہ نىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ: ﴿بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ دىللىرىنى ئۇلارغا مايىل قىلغىن﴾[2] دېگەن چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇپ، ھەج ۋە ئۆمرە ئىبادەتلىرىنى ئادا قىلىش ئۈچۈن ئۇزاق يوللارنى بېسىپ كېلىدۇ.

وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ: (جاھان ئەھلىگە ھىدايەتتۇر)، يەنى اللہ نىڭ بەيتى بولغان بۇ قەدىمىي ئۆي پۈتۈن ئىنسانلار ئۈچۈن ھىدايەت ۋە نۇرنىڭ مەنبەسىدۇر. بەزىلەر بۇ جۈملىنى: بۇ قەدىمىي ئۆي ئىنسانلارنىڭ نامازلىرىدا يۈز كەلتۈرىدىغان قىبلىگاھىدۇر، دەپ تەپسىر قىلىدۇ.

مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ: (مەقامى ئىبراھىم)، بۇ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام كەبىنىڭ تېمىنى قوپۇرۇۋاتقاندا دەسسەپ تۇرغان تاشنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ تاشتا ئۇنىڭ ئىككى پۇتىنىڭ ئىزى بار ئىدى. بەزى تەپسىرشۇناسلار: ﴿مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ﴾ دېگەن بۇ ئايەت ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ناماز ئۆتەش ۋە ئىبادەت قىلىش ئۈچۈن تۇرغان جايىنى كۆرسىتىدۇ، مەسىلەن: بۇ ئۇنىڭ ئورنىدۇر دېيىلسە، ئۇنىڭ ناماز ئوقۇش ئۈچۈن تاللىغان يېرىنىڭ ھەممىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ تەپسىر قىلىدۇ. بۇ مۇجاھىدنىڭ سۆزىدۇر.

قۇرتۇبى مۇنداق دەيدۇ: «مۇجاھىد ماقامى ئىبراھىمنى ھەرەمنىڭ ھەممىسى دەپ تەپسىر قىلىدۇ ۋە سەفا، مەرۋە، رۇكنى، ماقامى ئىبراھىم قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسىنى شۇ

[1] سۈرە قەسەس، 57 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ئىبراھىم، 37 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

ئالامەتلەردىن دەپ قارايدۇ.»[1] شۇنداق بولغاندا مەسجىدى ھەرامنىڭ ھەممىسى ماقامى ئىبراھىم بولىدۇ.

ءَامِنًا: (ئەمىن بولىدۇ)، بۇ سۆز جىنىدىن ۋە مېلىدىن خاتىرجەم بولغان دېگەن، مەننى ئىپادىلەيدۇ. قازى ئەبۇ يەئلا مۇنداق دەيدۇ: «بۇ سۆز خەۋەر مەنىسىدە كەلگەن بولسىمۇ بۇيرۇق مەنىسىنى ئىپادىلەيدۇ يەنى مەسجىدى ھەرامغا كىرگەن كىشىگە ئامانلىق بېرىڭلار، دېگەن بولىدۇ.»[2]

بەزى ئۆلىمالار بۇ سۆزنى: بۇ ئامانلىق ئاخىرەتتىكى ئازابتىن ئامان بولۇشنى كۆرسىتىدۇ، دەپ تەپسىر قىلىدۇ. بۇ ھەقتە رىۋايەت قىلىنغان ئەسەرلەر بار. بۇ سۆزنى دۇنيادا ئامان بولۇش ۋە الله نىڭ ئازابىدىن ئامان بولۇشتىن ئىبارەت ئاممىباب مەنىدە ئېلىشنىڭ ھېچقانداق توسالغۇسى يوق.

سَبِيلاً: (قادىر بولالىغان)، بىر ئىشقا قادىر بولۇش شۇ نەرسىگە يېتىشنىڭ مۇمكىن بولۇشىنى كۆرسىتىدۇ. ھەجگە بېرىشقا قادىر بولۇش بولسا ئوزۇقلۇق ۋە يول خىراجىتىگە ئىگە بولۇش، دەپ چۈشەندۈرۈلىدۇ. سەھىھ ھەدىستىمۇ شۇنداق بايان قىلىنغان.

ئايەتلەرنىڭ ئومۇمي مەنىسى

ئۇلۇغ ئىگىمىز الله تائالا بۇ ئايەتلەردە بەيتۇللاھنىڭ مەرتىۋىسىنى بايان قىلىپ بېرىدۇ، ئۇنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى ۋە پەزىلەتلىرىنى ساناپ ئۆتىدۇ. ئۇ ﴿ئۆي﴾ ﴿ئىنسانلارغا﴾ ئىبادەت ئۈچۈن ﴿سېلىنغان﴾ ئىبادەتخانىلار ئىچىدىكى تۇنجى ئىبادەتخانىدۇر. ئۇنى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام ئىنسانلارغا ئۇلار جەم بولىدىغان ۋە ئامان بولىدىغان جاي قىلىش ئۈچۈن سالغان. بىرقانچە ئەسىردىن كېيىن مەسجىدى ئەقسا سېلىنغان بولۇپ، ئۇنى سۇلايمان ئەلەيھىسسالام سالغان.

قەدىمي ئۆي بەيتۇللاھ بولسا تۇنجى قىبلىگاھتۇر ۋە تۇنجى ئىبادەتخانىدۇر. يەر يۈزىدە پەيغەمبەرلەر ئۇنىڭدىن ئىلگىرى بىنا قىلغان ھېچقانداق ئورۇن يوق. الله تائالا بۇ ئۆينى پۈتۈن مەسجىدلەردىن ۋە پۈتۈن ئىبادەت ئورۇنلىرىدىن ئارتۇق قىلىدىغان ئارتۇقچىلىقلارنى ۋە ئالاھىدىلىكلەرنى ساناپ ئۆتتى. ئۇ تۇنجى مەسجىدتۇر، پەيغەمبەرلەرنىڭ قىبلىگاھىدۇر. ئۇ ئامانلىق ۋە خاتىرجەملىك بېغىشلايدىغان شەھەردۇر. ﴿ئۇنىڭدا﴾ سەفا، مەرۋە، زەمزەم، ھەتىم، ھەجەر ئەسۋەد، ﴿ماقامى ئىبراھىم﴾ قاتارلىق ئوچۇق ئالامەتلەر بار.

---

[1] ئىمام قۇرتۇبىنىڭ «ئەلجامىئ لىئەھكامىل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 4 ـ جىلد، 139 ـ بەت.

[2] ئىمام ئىبنى جەۋزىنىڭ «زادۇل مەسىر فىي ئىلمىتتەپسىر» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 427 ـ بەت.

بۇ قەدىمىي ئۆي بەيتۇللاھنىڭ ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق خۇسۇسىيەتلىرى شۇكى، اللّٰه تائالا ئۇنى ھىدايەت ۋە نۇرنىڭ مەركىزى قىلدى. ئىنسانلارنىڭ ئۇنىڭغا دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كېلىپ ھەج تاۋاپ قىلىشىنى پەرز قىلدى. ﴿كىشىلەر ئۆزلىرىگە تېگىشلىك بولغان (دىنىي ۋە دۇنياۋى) مەنپەئەتلەرنى كۆرسۇن، بەلگىلەنگەن كۈنلەردە (يەنى قۇربانلىق كۈنلىرىدە) اللّٰه ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگەن چارۋا ماللارنى (يەنى تۆگە، قوي، ئۆچكىلەرنى اللّٰه نىڭ نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلىش يۈزىسىدىن) اللّٰه نىڭ ئىسمىنى ئېيتىپ قۇربانلىق قىلسۇن﴾[1]. بۇ قەدىمىي ئۆي بەيتۇللاھنىڭ شان شەرىپى ۋە ئەنە شۇنداق خۇسۇسىيەتلەرگە ئىگە ئىكەنلىكى ئۇچۇن ئۇنىڭ مۇسۇلمانلارنىڭ قىبلىگاھى بولۇشى يېتەرلىك دەلىل ئەمەسمۇ؟!

ئايەتلەرنىڭ ئىلگىركى ئايەتلەر بىلەن بولغان باغلىنىشلىقى

سۈرە ئال ئىمراننىڭ بېشىدىن باشلاپ بۇ يەرگىچە بولغان ئايەتلەر اللّٰه تائالانىڭ بار ۋە بىرلىكىنى ئىسپاتلاش بىلەن بىرگە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى كۆرسىتىدىغان دەلىللەرنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ. ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ئەھلى كىتاب بىلەن مۇنازىرىلىشىدۇ، ئۇلارنىڭ گۇمانلىرىغا رەددىيە بېرىدۇ، ئۇلار دىنىدا پەيدا قىلغان، ئۇنىڭ توغرىلىقىغا اللّٰه ھېچ بىر دەلىل چۈشۈرمىگەن بىدئەتلەرنى، ھاۋايى ھەۋەسلەرنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ئەمما اللّٰه تائالانىڭ: ﴿تەۋرات نازىل قىلىنىشتىن ئىلگىرى، ئىسرائىل (يەنى يەئقۇب ئەلەيھىسسالام) ئۆزىگە ھارام قىلغان يېمەكلىكلەر (يەنى تۆگىنىڭ گۆشى ۋە سۈتى) دىن باشقا يېمەكلىكلەرنىڭ ھەممىسى ئىسرائىل ئەۋلادىغا ھالال ئىدى. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «ئەگەر راستچىل بولساڭلار، تەۋراتنى ئېلىپ كېلىپ ئوقۇپ بېقىڭلار»﴾[2] دېگەن سۆزىدىن باشلانغان ئايەتلەر ۋە بۇ ئايەتلەر يەھۇدىيلارنىڭ ئىنسانلارنىڭ ئەقىدىلىرىنى بۇزۇش ئۈچۈن قوزغىغان شۈبھىلىرىدىن مۇنداق ئىككى شۈبھىگە قاتتىق رەددىيە بېرىدۇ.

بىرىنچى شۈبھە شۇكى، ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: «سەن ئۆزەڭنى ئىبراھىمنىڭ دىنى ئۈستىدىمەن دەپ دەۋا قىلىۋاتىسەن، تۆگە گۆشىنى يېيىش ۋە سۈتىنى ئىچىش ئىبراھىمنىڭ دىنىدا ھارام تۇرسا. سەن قانداق قىلىپ تۆگە گۆشىنى يەيسەن ۋە ئۇنىڭ سۈتىنى ئىچىسەن؟ سەن ھەقىقەتەن ئىبراھىمنىڭ دىنىدا ھارام بولغان نەرسىنى ھالال سانىدىڭ. دېمەك، سەن ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى تەستىقلىغۇچى ئەمەسسەن، ئۇنىڭ بىلەن دىندىمۇ بىر ئەمەسسەن، سېنىڭ ئۆزەڭنى: مەن ئىبراھىمغا ئەڭ يېقىن كىشىمەن

---

[1] سۈرە ھەج، 28 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ئال ئىمران، 93 ـ ئايەت.

www.munber.org

دېيىش ھەققىڭ يوق» دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن اللە تائالا يەئقۇب ئەلەيھىسسالامغا ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىغا ھەممە يېمەكلىكلەرنىڭ ھالال ئىكەنلىكىنى بايان قىلىپ، ئۇلارغا قاتتىق رەددىيە بېرىدۇ: ﴿تەۋرات نازىل قىلىنىشتىن ئىلگىرى، ئىسرائىل (يەنى يەئقۇب ئەلەيھىسسالام) ئۆزىگە ھارام قىلغان يېمەكلىكلەر (يەنى تۆگىنىڭ گۆشى ۋە سۈتى) دىن باشقا يېمەكلىكلەرنىڭ ھەممىسى ئىسرائىل ئەۋلادىغا ھالال ئىدى. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «ئەگەر راستچىل بولساڭلار، تەۋراتنى ئېلىپ كېلىپ ئوقۇپ بېقىڭلار»﴾.

ئىككىنچى شۇبھە شۇكى، قىبلىگە يۈز كەلتۈرۈش بەيتۇلمۇقەددەستىن كەبە شەرىپكە ئۆزگەرتىلگەن چاغدا يەھۇدىيلار قۇتراتقۇلۇق قىلىپ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە تىل تەككۈزىدۇ. ئۇلار بۇ ئۆزگەرتىشنى ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى ئىنكار قىلىش، كىشىلەرنىڭ ئىسلام دىنىغا قارىتا ئەقىدىسىگە شەك تۇغدۇرۇش ئۈچۈن باھانە قىلىۋالىدۇ. ئۇلار: «بەيتۇلمۇقەددەس كەبىدىن ئەۋزەلدۇر، قىبلە قىلىنىشقا ئەڭ ھەقلىقتۇر، ئۇ كەبىدىن بۇرۇن سېلىنغان، ئۇ مەھشەرگاھ مەيداندۇر، ئىسھاق ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەۋلادلىرىدىن كەلگەن پۈتۈن پەيغەمبەرلەر ئۇنى ئۇلۇغلايدۇ ۋە ئۇنىڭغا يۈز كەلتۈرۈپ ناماز ئوقۇيدۇ، ئى مۇھەممەد! ئەگەر سەن ئۇلارنىڭ دىنى ئۈستىدە بولساڭ، ئەلۋەتتە ئۇلار ئۇلۇغلىغان نەرسىنى ئۇلۇغلايتتىڭ» دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن اللە تائالا ئۇلارنىڭ بۇ گۇمانىغا رەددىيە بېرىپ: ﴿ھەقىقەتەن ئىنسانلارغا (ئىبادەت ئۈچۈن) تۇنجى سېلىنغان ئۆي (يەنى بەيتۇللا) مەككىدىدۇر، مۇبارەكتۇر﴾ دېگەن بۇ ئايەتنى نازىل قىلدۇ.

نازىل بولۇش سەۋەبلىرى

قۇرتۇبى تەپسىرىدە مۇجاھىدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «مۇسۇلمانلار بىلەن يەھۇدىيلار ھەر ئىككى تەرەپ ئۆزلىرىنىڭ تەرىپىنى قىلىپ پەخىرلىنىشتى. يەھۇدىيلار: بەيتۇلمۇقەددەس كەبىدىن ئەۋزەل ۋە ئۇلۇغدۇر، چۈنكى، ئۇ پەيغەمبەرلەرنىڭ ھىجرەت قىلغان جايىدۇر، مۇقەددەس زېمىندۇر دېيىشتى. مۇسۇلمانلار: ئەكسىچە كەبە ئەۋزەلدۇر دېيىشتى. شۇنىڭ بىلەن اللە تائالا بۇ ئايەتنى نازىل قىلدى.»[①]

تەپسىرنىڭ ئىنچىكە ۋە نازۇك نۇقتىلىرى

1 ـ قەدىمىي ئۆي بەيتۇللاھنى پەرز ھەج زىيارىتى ئۈچۈن تاللاشتىكى ھېكمەت شۇنىڭدىن ئىبارەتكى، اللە تائالا ئۇنى تەۋھىد ئەھلىنىڭ قىبلىگاھى قىلدى. ئۇنىڭ

[①] ئىمام قۇرتۇبىنىڭ «ئەلجامىئ لىئەھكامىل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 4 ـ جىلد، 134 ـ بەت.

بىناسىنى قوپارغان، تۇۋرۇكلىرىنى ئورناتقان كىشى پەيغەمبەرلەرنىڭ ئاتىسى، اللّٰه نىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدۇر. ئۇ يەر يۈزىدىكى تۇنجى مەسجىدتۇر. ئۇنىڭدىن ئىلگىرى سېلىنغان ھېچ بىر ئىبادەتگاھ يوق. ئۇ ئاسماندىكى بەيتۇلمەئمۇرغا ئۇدۇل كېلىدۇ. بۇ قەدىمىي ئۆي زېمىن ئەھلىنىڭ تاۋاپگاھىدۇر، بەيتۇلمەئمۇر ئاسمان ئەھلىنىڭ تاۋاپگاھىدۇر.

2 ـ ئىمام فەخرۇددىن رازى مۇنداق دەيدۇ: «اللّٰه تائالا دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنى بۇ ئۆينى سېلىشقا بۇيرۇدى. بۇيرۇغۇچى ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللّٰه تائالادۇر. يەتكۈزگۈچى جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامدۇر. شۇڭا بۇ ھەقتە مۇنداق دېيىلىدۇ: دۇنيادا كەبىدىن شەرەپلىك ھېچ بىنا يوق. ئۇنى سېلىشقا بۇيرۇغۇچى بۈيۈك پادىشاھ اللّٰه تائالادۇر. لايىھىلىگۈچى جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامدۇر. سالغۇچى اللّٰه نىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدۇر. ياردەملەشكۈچى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامدۇر.»[①]

3 ـ كەبىنىڭ بىر ئالاھىدىلىكى شۇكى، اللّٰه تائالا ئۇنىڭغا تىنچ ئامانلىقنى ئاتا قىلدى. بۇ ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دۇئاسىنىڭ بەرىكىتى بولۇپ، ئۇ مۇنداق دۇئا قىلغان ئىدى: ﴿پەرۋەردىگارىم! بۇ يەرنى (يەنى مەككىنى) تىنچ شەھەر قىلىپ بەرگىن﴾[②]. ئەتراپتىكى كىشىلەر پات ـ پات بۇلاڭ ـ تالاڭغا ئۇچرايدۇ، ئۆلتۈرۈلىدۇ ۋە ئەسىر ئېلىنىدۇ. ھالبۇكى، مەككە ئەھلى تىنچ ـ ئامان ۋە خاتىرجەم ياشايدۇ. اللّٰه تائالا بۇ نېمەتتى ئۇلارغا ئەسلىتىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) كۆرمەمدۇكى، بىز ھەرەمنى ئامان (جاي) قىلدۇق، ھالبۇكى، ئۇلارنىڭ ئەتراپىدىكى كىشىلەر ئەسىر ئېلىنىۋاتىدۇ ۋە ئۆلتۈرۈلۈۋاتىدۇ﴾[③]. شۇڭا ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: «ئەگەر مەن ھەرەمدە ئاتام خەتتابنىڭ قاتىلىنى كۆرۈپ قالسام، ئۇ ھەرەمدىن چىقىپ كەتمىگىچە مەن ئۇنىڭغا قول تەككۈزمەيمەن.»

4 ـ ئەللامە ئەبۇ سەئۇد مۇنداق دەيدۇ: «كىمكى ھەج قىلمايدىكەن، دېگەن جۈملىنىڭ ئورنىغا ﴿كىمكى ئىنكار قىلىدىكەن﴾ دېگەن جۈملىنى كەلتۈرۈش ھەج قىلىشنىڭ پەرز ئىكەنلىكىنى تەكىتلەش ۋە ئۇنى قىلمىغان كىشىگە قاتتىق ئازابنىڭ بارلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈندۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «كىمكى ھەج قىلماي ئۆلىدىكەن، ئۇ خالىسا يەھۇدىي ياكى خرىستىئان ھالەتتە ئۆلسۇن.» دېمەك، اللّٰه تائالا ئۈچۈن ھەج قىلىش ئىنسانلارنىڭ گەردىنىگە يۈكلەنگەن پەرز بولۇپ، ئۇلار ھەجنى ئادا قىلمىغىچە ئۇلارنىڭ گەردىنىدىن ھەرگىز ساقىت بولمايدۇ.»[④]

[①] ئىمام فەخرۇددىن رازىنىڭ «ئەتتەپسىر ئەلكەبىر» ناملىق تەپسىرى، 8 ـ جىلد، 155 ـ بەت.
[②] سۈرە بەقەرە، 126 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[③] سۈرە ئەنكەبۇت، 67 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[④] ئىمام ئەبۇ سەئۇدنىڭ «ئىرشادۇل ئەقلىسسەلىم ئىلا مەزايال قۇرئانىل كەرىم» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 225 ـ بەت.

www.munber.org

شەرىئەت ھۆكۈملىرى

بىرىنچى ھۆكۈم

ھەرەم ئىچىدە جىنايەت قىلغۇچىنىڭ ھۆكمى نېمە؟

فىقھشۇناسلار ھەرەمدە جىنايەت ئۆتكۈزگەن كىشىدىن، مەيلى ئۇ جىنايەت ئادەم ئۆلتۈرۈش جىنايىتى بولسۇن ياكى ئۇنىڭدىن كىچىك جىنايەت بولسۇن، قىساس ئېلىنىدىغانلىقىغا ئىتتىپاق كەلگەن. ئۇلار بۇنىڭ ئۈچۈن مۇنداق سەۋەب كۆرسىتىدۇ: جىنايەتچى ھەرەمنىڭ ھۆرمىتىنى بۇزدى. شۇڭا ھەرەم ئۇنى جازادىن ساقلاپ قالالمايدۇ. چۈنكى، ھەرەمدە يامان ئىش قىلغان ئۇدۇر. شۇڭا جازاغا تارتىلىدۇ. ئۇلار يەنە الله تائالانىڭ مۇنۇ سۆزىنى دەلىل قىلىدۇ: ﴿تاكى ئۇلار ئۆزلىرى ئۇرۇش ئاچمىغىچە مەسجىدى ھەرام ئەتراپىدا ئۇلار بىلەن ئۇرۇش قىلماڭلار. ئەگەر ئۇلار (مەسجىدى ھەرام ئەتراپىدا) ئۆزلىرى ئۇرۇش ئاچسا، ئۇلارنى ئۆلتۈرۈۋېرىڭلار. كاپىرلارنىڭ جازاسى شۇنداق بولىدۇ﴾[1].

ئۇلار ھەرەمدىن[2] باشقا يەردە جىنايەت ئۆتكۈزگەن، ئاندىن ھەرەمگە كىرىپ پاناھلىنىۋالغان كىشى جازاغا تارتىلامدۇ؟ دېگەن مەسىلە ھەققىدە مۇنداق ئىككى قاراشقا كەلگەن:

1 ـ ھەنەفى ۋە ھەنبەلى مەزھىبىدىكىلەرنىڭ قارىشى بولۇپ، ئىمام ئەبۇ ھەنىفە ۋە ئىمام ئەھمەد (الله ئۇلارغا رەھمەت قىلسۇن!) مۇنداق دەپ قارايدۇ: جازاغا تارتىلىدىغان جىنايەت ئىشلىگەن، ئاندىن ھەرەمگە كىرىپ پاناھلىنىۋالغان ئادەم جازاغا تارتىلمايدۇ. چۈنكى، الله تائالا: ﴿بەيتۇللاھقا كىرگەن ئادەم ئەمىن بولىدۇ﴾ دېدى. دېمەك، الله تائالا ھەرەمگە كىرگەن ئادەمگە ئەمىنلىكنى ۋاجىپ قىلدى. بۇ ئايىتى كەرىم خەۋەر مەنىسىدە كەلگەن بۇيرۇقتۇر. شۇڭا ئۇ: ھەرەمگە كىرگەن كىشىگە ئامانلىق بېرىڭلار! دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. بۇ، ئۇسلۇب جەھەتتە الله تائالانىڭ مۇنۇ سۆزىگە ئوخشايدۇ: ﴿بۇ ئايلاردا ھەج قىلىشنى نىيەت قىلغان (يەنى ئېھرام باغلىغان) ئادەمنىڭ جىنسىي ئالاقە قىلىشى، گۇناھ قىلىشى ۋە جاڭجال قىلىشى مەنئى قىلىنىدۇ﴾[3] يەنى جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزمىسۇن، گۇناھ قىلمىسۇن ۋە ئۇرۇش ـ تالاش قىلمىسۇن!

بۇ قاراش ئىسلام ئۈممىتىنىڭ ئالىمى ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن نەقىل قىلىنغان بولۇپ، ئۇ مۇنداق دەيدۇ: «ھەرەمنىڭ سىرتىدا جىنايەت قىلىپ، ئاندىن ھەرەمگە كىرىپ پاناھلىنىۋالغان ئادەم جازاغا تارتىلمايدۇ. لېكىن ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئولتۇرۇشقا، ئېلىم ـ سېتىم قىلىشقا ۋە گەپلىشىشكە بولمايدۇ. مۇشۇنداق قىلغاندا ئۇ ھەرەمدىن چىقىشقا مەجبۇر، بولىدۇ. ئاندىن جازاغا تارتىلىدۇ.»

---

[1] سۈرە بەقەرە، 191 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] بۇ يەردە كۆزدە تۇتۇلغان ھەرەم "ھەرام مەسجىدىنىلا" كۆرسەتمەستىن بەلكى پۈتۈن مەككە دائىرىسىنىڭ ئىچىنى كۆرسىتىدۇ.
[3] سۈرە بەقەرە، 197 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

مانا بۇ، ھەنەفىي مەزھىبىدىكىلەرنىڭ قارىشىدۇر. ئۇلار مۇنداق دەيدۇ: «جىنايەت ئۆتكۈزۈپ، ئاندىن ھەرەمگە كىرىپ پاناھلىنىۋالغان ئادەمگە جاي بېرىشكە، بىللە ئولتۇرۇشقا ۋە ئېلىم ـ سېتىم قىلىشقا بولمايدۇ. مۇشۇنداق قىلىپ ئۇنى سىرتقا چىقىشقا مەجبۇرلاش كېرەك. ئاندىن ئۇ جازاغا تارتىلىدۇ.»

ئۇلار يەنە مۇنداق دەيدۇ: «شەك ـ شۈبھىسىزكى، ھەرەمنىڭ خاس ھۆرمىتى بار. كىمكى ئۇنىڭغا پاناھ تىلەپ كىرىۋالسا، ئۇ ئۆزىنى ساقلاپ قالىدۇ. چۈنكى، اللّٰه تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿بەيتۇللاھقا كىرگەن ئادەم ئەمىن بولىدۇ﴾ ﴿ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) كۆرمەمدۇكى، بىز ھەرەمنى ئامان (جاي) قىلدۇق﴾[1].

2 ـ مالىكىي ۋە شافىئىي مەزھىبىدىكىلەرنىڭ قارىشى بولۇپ، ئۇلار مۇنداق دەپ قارايدۇ: ھەرەمنىڭ سىرتىدا جىنايەت ئۆتكۈزۈپ، ئاندىن ھەرەمگە كىرىپ پاناھلىنىۋالغان ئادەم جازاغا تارتىلىدۇ. جىنايەت ئادەم ئۆلتۈرۈش بولسۇن ياكى ئۇنىڭدىن باشقا جىنايەت بولسۇن، ئوخشاشتۇر. ئۇلار بۇ قارىشىغا بىرقانچە دەلىل كەلتۈرگەن. ئۇ دەلىللەردىن بىرى شۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەرەمدە بەزى مۇشرىكلارنى ئۆلتۈرۈشكە بۇيرۇغان ۋە ئىبنى خەتەل ھەققىدە مۇنداق دېگەن: «ئۇنى كەبىنىڭ يوپۇقلىرىغا ئېسىلىۋالغان ھالەتتە كۆرسەڭلىمۇ ئۆلتۈرۈڭلار.» ئۇ دەلىللەردىن يەنە بىرى شۇكى، «ھەرەم گۇناھكارغا، جىنايەت ئۆتكۈزۈپ قاچقان ئادەمگە ۋە ئادەم ئۆلتۈرۈپ قاچقان ئادەمگە پاناھلىق بەرمەيدۇ.»

ئۇلار اللّٰه تائالانىڭ: ﴿بەيتۇللاھقا كىرگەن ئادەم ئەمىن بولىدۇ﴾ دېگەن سۆزىگە مۇنداق جاۋاب بېرىدۇ: بۇ، جاھىلىيەت دەۋرىدە شۇنداق ئىدى. ئەگەر ئىنسان ھەرقانداق بىر جىنايەت ئۆتكۈزۈپ، ئاندىن ھەرەمگە كىرىپ پاناھلىنىۋالسا، ئۇ ھەرەمدىن چىققىچە ئۇنىڭغا ھېچكىم چېقىلمايتتى. بۇ اللّٰه تائالانىڭ بۇ شەھەر ئەھلىگە ئاتا قىلغان نېمىتى بولۇپ، اللّٰه تائالا ئۇنى ئۇلارغا خاتىرجەملىك ۋە ئامانلىقنىڭ مەركىزى قىلىپ بەردى. ئەمما ئىسلام دىنى بۇ خاتىرجەملىك ۋە ئامانلىقنى تېخىمۇ كۈچەيتتى. كىمكى جىنايەت ئۆتكۈزگەندىن كېيىن ھەرەمگە كىرىپ پاناھلىنىۋالسا، ئۇنىڭغا جازا ئىجرا قىلىنىدۇ. ئىسلام كۈچ ـ قۇۋۋىتىنىڭ ۋە قەتئىي ئىرادىنىڭ دىنى تۇرسا، جىنايەتچىگە نېمىشقا جازا ئىجرا قىلىنمىسۇن؟!

كۈچلۈك قاراش

ئىككىنچى قاراش كەۋدىلىك ۋە كۈچلۈكتۇر. چۈنكى، بىز بىرىنچى قاراشنىڭ ئورۇنلۇق تەرىپىنى كۆزدە تۇتۇپ ئۇنى تۇتقۇ قىلساق، ئەلۋەتتە ھەرەم جىنايەتچىلەر ۋە گۇناھكارلار يىغىلىۋالىدىغان مەركەزگە ئايلىنىپ قالغان، ئامانلىق ئەلۋەتتە دەخلە ـ تەرۇزگە ئۇچرىغان بولاتتى. چۈنكى، قاتىل ئادەم ئۆلتۈرگەندىن كېيىن يۈرتىدىن قاچىدۇ ۋە ھەرەمگە

---

[1] سۈرە ئەنكەبۇت، 67 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

كېلىشۋالىدۇ. ئۇ ھەرەمنىڭ ئۆزىنى قوغدايدىغانلىقىنى بىلىدۇ. بۇنىڭ بىلەن جەمئىيەتلەردە جىنايەت نىسبىتى ئېشىپ كېتىدۇ، بۇزغۇنچىلىقلار كۆپىيىپ كېتىدۇ.

ئىككىنچى ھۆكۈم

كەمبەغەل ۋە قۇلنىڭ ھەج قىلىش ھۆكمى نېمە؟

كەمبەغەلگە ھەج قىلىش پەرز بولمايدۇ. چۈنكى، ئۇ يول خىراجىتىگە قادىر بولالمايدۇ. لېكىن ئۇ بىر ئاماللار قىلىپ ھەجنى ئادا قىلسا، ئۆلىمالارنىڭ بىردەك قارىشىدا ئۇنىڭ گەردىنىدىن ھەج پەرزى ساقىت بولىدۇ. ئەمما قۇل ھەج قىلسا، ئۇنىڭ گەردىنىدىن ھەج پەرزى ساقىت بولامدۇ؟

ئىمام ئەبۇ ھەنىفە مۇنداق دەيدۇ: «ئۇنىڭ قىلغان ھەججى نەپلە ھەج بولىدۇ. ئۇ قاچان ئازاد بولسا، شۇ چاغدا ھەج قىلىش ۋاجىپ بولىدۇ. چۈنكى، ئۇ بالاغەتكە يەتمىگەن كىچىك بالىغا ئوخشايدۇ. كىچىك بالا ھەج قىلسا، ئاندىن بالاغەتكە يەتسە، ئۇنىڭغا قايتىدىن پەرز ھەجنى ئادا قىلىش ۋاجىپ بولىدۇ. شۇنىڭدەكلا قۇلمۇ ھەج قىلسا، ئاندىن ئازاد بولسا، ئۇنىڭغا پەرز ھەجنى قايتا ئادا قىلىش ۋاجىپ بولىدۇ.»

ئىمام شافىئىي مۇنداق دەيدۇ: «ئۇنىڭ ھەججى كەمبەغەلگە قىياس قىلغان ھالەتتە ئادا بولىدۇ.» ئۇ مۇنداق دەلىل كەلتۈرىدۇ: جۈمە نامىزى قۇلغا ۋاجىپ ئەمەس. لېكىن ئۇ ئۇنى ئۆتىسە، پىشىن گەردىنىدىن ساقىت بولىدۇ. شۇنىڭدەكلا ئۇ ھەجنى ئادا قىلسا، ئۇنىڭ گەردىنىدىن پەرز ھەج ساقىت بولىدۇ.

بۇ قاراش ئاجىزدۇر. شافىئىي مەزھىبىنىڭ ئىماملىرىدىن بولغان ئىمام نەۋەۋىنىڭ بۇنىڭغا خىلاپ قاراشتا ئىكەنلىكى نەقىل قىلىنىدۇ. ئۇ مۇنداق دەيدۇ: «شافىئىي مەزھىبىنىڭ قارىشى شۇكى، قۇل ھەجگە ئېھرام باغلىسا، ئاندىن ئەرەفاتتا تۇرۇشتىن ئىلگىرى ئازاد بولسا، ئۇنىڭ ئىسلامدىكى ھەججى ئەبۇ ھەنىفە ۋە مالىكنىڭ قارىشىغا خىلاپ ھالدا ئادا تاپىدۇ. ئەمما ئۇنىڭ ئازاد بولۇشى ھەج ئىبادەتلىرى تۈگىگەندىن كېيىن بولسا، ئۇنىڭ پەرز ھەججى ئادا تاپمايدۇ.»

مانا بۇ شافىئىي مەزھىبىدىكىلەرنىڭ توغرا قارىشى بولۇشى مۇمكىن. شۇنداق بولغاندا ئىككى مەزھەبنىڭ ئارىسىدىكى ئىختىلاپ نېگىزلىك ئەمەس، شەكلىي جەھەتتە بولغان بولىدۇ. چۈنكى، ھەر ئىككىلى مەزھەبنىڭ قارىشى: ئەگەر قۇلنىڭ ئازاد بولۇشى ھەجنىڭ ئەرەفاتتا تۇرۇشتىن ئىبارەت ئاساسىي قىسمى ئادا بولۇپ بولغاندىن كېيىن بولسا، ئۇنىڭ ھەججى ئادا تاپمايدۇ. شۇڭا ئۇنىڭ يەنە بىر قېتىم ھەج قىلىشى ۋاجىپ بولىدۇ. چۈنكى، ئالدىنقىسى نەپلە ھەج بولىدۇ، دېگەن يەردە بىرلىشىدۇ.

ئۈچىنچى ھۆكۈم

ئايال كىشىگە نىسبەتەن ھەجنىڭ پەرز بولۇشى ئۈچۈن مەھرەمنىڭ بولۇشى شەرتمۇ؟

بەزى فىقھشۇناسلار ئايال كىشىگە ھەجنىڭ ۋاجىپ بولۇشىدا مەھرەمنىڭ بولۇشى شەرتتۇر، دەپ قارايدۇ. بۇ ھەنەفى مەزھىبىدىكىلەرنىڭ قارىشىدۇر. ئۇلارنىڭ دەلىلى شۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «اللہ قا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان ئايالنىڭ مەھرەمسىز ياكى ئېرى بولماستىن ئۈچ كۈندىن ئارتۇق سەپەرگە سەپەر قىلىشى دۇرۇس ئەمەس.» بۇ سەپەر ئاممىباب بولۇپ، ھەجگە چىققان سەپەر بولسۇن ياكى باشقا سەپەر بولسۇن ھەممە سەپەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئۇلار يەنە ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنغان مۇنۇ ھەدىسنى دەلىل قىلىدۇ، ئۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خۇتبە سۆزلەپ: «ئايال كىشى پەقەت مەھرەم بىلەنلا سەپەر قىلىدۇ» دېدى. ئاندىن بىر ئادەم: ئى اللہ نىڭ پەيغەمبىرى! مەن پالانى غازاتقا چىقىشقا تىزىملاتقان ئىدىم، بىراق خوتۇنۇم ھەج قىلماقچى بولىۋاتىدۇ، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «سەن خوتۇنۇڭ بىلەن بىللە ھەج قىلغىن» دېدى.

مانا بۇ ھەدىس ئايال كىشىنىڭ ھەج قىلماقچى بولغاندا پەقەت ئېرى بىلەن ياكى بىرەر مەھرىمى بىلەن ھەج قىلىشىنىڭ لازىملىقىنى كۆرسىتىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ ئادەمنى جىھادنى قويۇپ خوتۇنى بىلەن ھەج قىلىشقا بۇيرۇدى، ھالبۇكى، جىھادقا چىقىشمۇ پەرزدۇر. ئەگەر مەھرەمنىڭ بولۇشى ۋاجىپ بولمىسا ئىدى، ئەلۋەتتە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى جىھادقا چىقماي، ئايالى بىلەن سەپەر قىلىشقا بۇيرۇمىغان بولاتتى.

شافىئىي ۋە ھەنبەلى مەزھىبىدىكىلەر مۇنداق دەپ قارايدۇ: خوتۇن كىشىنىڭ پەرز ھەجنى ئادا قىلىشى ئۈچۈن مەھرەمنىڭ بولۇشى ۋاجىپ ئەمەس، لېكىن ئۇنىڭ بىرقانچە ئاياللار بىلەن بىللە بولۇپ ئۆزىگە ئامانلىق ھازىرلىشى شەرت قىلىنىدۇ. ئەمما ئۇنىڭ نەپلە ھەج قىلىشى ئۈچۈن مەھرەمنىڭ بولۇشى ۋاجىپتۇر.

ئۇلارغا بىز يۇقىرىدا بايان قىلغان، ئايال كىشىگە ھەجنىڭ مەھرەم تېپىلماستىن ۋاجىپ بولمايدىغانلىقىنى كۆرسىتىدىغان دەلىللەر بىلەن جاۋاب قايتۇرۇلىدۇ. چۈنكى، مەھرەمنىڭ تېپىلىشى ئايال كىشىگە ھەجنىڭ ۋاجىپ بولۇشىدىكى شەرتلەرنىڭ بىرىدۇر. مانا بۇ كۈچلۈك قاراشتۇر.

ناھايىتى مۇھىم ئەسكەرتىش

مەن مۇنداق دەپ قارايمەن: بىز ھەجنىڭ ئەر ـ ئاياللارغا پەرز ئىكەنلىكىنى بىلىمىز. شۇنداق تۇرۇقلۇق ئىسلام دىنى ئايال كىشىگە ئىسلام دىنىنىڭ ئاساسلىرىدىن بىرى بولغان پەرز ھەجنى مەھرەمسىز ئادا قىلىشىغا رۇخسەت قىلمايدۇ. ئىش شۇنداق ئىكەن، قىزلىرىنى يىراق شەھەرلەرگە ياكى چەتئەللەرگە ئوقۇش ۋە بىلىم ئىگەللەش ئۈچۈن سەپەر قىلىشقا رۇخسەت قىلغان ئادەملەرنىڭ ھالى قانداق بولۇپ كېتەر؟ ئۇ قىزلار بىلەن نە مەھرەم يوق، نە تۇغقانلىرىدىن ئۇلارغا ھەمراھ بولىدىغان كىشى يوق ئەمەسمۇ؟

www.munber.org

شەك - شۈبھىسىزكى، بۇ كىشىلەرنىڭ ئىسلام ئەدەپ - ئەخلاقلىرىغا ۋە توغرا تەلىم - تەربىيىلىرىگە ئەمەل قىلىشتىن يىراقلاپ كەتكەنلىكىنى، بەلكى، ئەرلىك غورۇرىنى ۋە ۋىجدانىنى يوقاتقانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا ئۇلار ئاياللارنىڭ سەپەر قىلىشىنى، ئوچۇق يۈرۈشىنى، ئەرلەرگە ئارىلىشىپ ئۆتۈشىنى تەبىئىي ۋە ئادەتلىنىپ قالغان ئىش دەپ قارايدۇ. بىز ئەلۋەتتە الله نىڭ ئىگىدارچىلىقىدىمىز. چوقۇم الله نىڭ دەرگاھىغا قايتىمىز.

تۆتىنچى ھۆكۈم

ھەجنىڭ پەرز بولۇشىدىكى شەرتلەر قايسىلار؟

ھەجنىڭ پەرز بولۇشىدىكى شەرتلەر بەش بولۇپ، بىرىنچى مۇسۇلمان بولۇشى، ئىككىنچى ئەقلى - ھۇشى جايىدا بولۇشى، ئۈچىنچى بالاغەتكە يەتكەن بولۇشى، تۆتىنچى ھەجگە بېرىپ كېلىشكە ھەر جەھەتتىن قادىر بولۇشى، بەشىنچى ئەگەر ئايال كىشى بولسا، مەھرىمىنىڭ بولۇشىدىن ئىبارەتتۇر. بەزى ئۆلىمالار بۇ شەرتلەرگە يەنە يولنىڭ ئەمىن بولۇشىنى قوشقان. لېكىن ئۇ ھەجنىڭ پەرز بولۇشىنىڭ شەرتى ئەمەس، ھەجنى ئادا قىلىشنىڭ شەرتلىرىدىندۇر.

مۇسۇلمان بولۇش، ئەقلى - ھۇشى جايىدا بولۇش ۋە بالاغەتكە يېتىشتىن ئىبارەت ئالدىنقى ئۈچ شەرتكە كەلسەك، ئۇ شەرتلەر ھەجگىلا خاس ئەمەس. بەلكى ئۇ ناماز ئوقۇش، روزا تۇتۇشقا ئوخشاش شەرىئەت تەكلىپلىرىنىڭ ھەممىسىنىڭ شەرتلىرىدۇر.

تۆتىنچى شەرتكە كەلسەك، ئۇ ھەجگە بېرىپ كېلىشكە ھەر جەھەتتىن قادىر بولۇش بولۇپ، ئۇنى الله تائالانىڭ: ﴿قادىر بولالىغان كىشىلەرنىڭ﴾ دېگەن سۆزى بايان قىلىپ بېرىدۇ. شۇنداقلا بۇ قادىر بولۇشنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پاك سۈننىتى: «يەتكىدەك ئوزۇقلۇققا ۋە بېرىپ كەلگىچە مىنىدىغان ئۇلاغقا ئىگە بولۇش» دەپ بايان قىلدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: «كىمكى بەيتۇللاھقا بارغىچە يەتكىدەك ئوزۇقلۇققا ۋە مىنىدىغان ئۇلاغقا ئىگە بولۇپ تۇرۇپمۇ ھەج قىلمىسا، ئۇنىڭ يەھۇدىي ياكى خرىستىئان ھالەتتە ئۆلۈگىنىنىڭ ھېچ پەرقى يوق. بۇ، الله تائالا كىتابى قۇرئان كەرىمدە: ﴿قادىر بولالىغان كىشىلەرنىڭ الله ئۈچۈن كەبىنى زىيارەت قىلىشى ئۇلارغا پەرز قىلىندى﴾ دېگەنلىكى ئۈچۈندۇر.»

ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام الله تائالانىڭ: ﴿قادىر بولالىغان كىشىلەرنىڭ الله ئۈچۈن كەبىنى زىيارەت قىلىشى ئۇلارغا پەرز قىلىندى﴾ دېگەن سۆزىنىڭ مەنىسى ھەققىدە سورالغاندا، «ئوزۇق - تۈلۈك ۋە ئۇلاغقا قادىر بولۇش» دەپ جاۋاب بەرگەن.

ئىمام جەسساس مۇنداق دەيدۇ: «قادىر بولۇش ئوزۇق - تۈلۈكنىڭ ۋە ئۇلاغنىڭ تەل بولۇشىغىلا قىسقارتىلمايدۇ. چۈنكى، كېسەللى ئېغىرلىشىپ كېتىشتىن قورقىدىغان كېسەل،

ئۇلاغ ئۈستىدە ئولتۇرالمايدىغان قېرى ئادەم، مېيىپ ۋە ئۆزرىسى بار ھەممە ئادەم، گەرچە ئۇلار ئوزۇق ـ تۈلۈككە ۋە ئۇلاغقا ئىگە بولغان تەقدىردىمۇ، ھەجگە بېرىشقا قادىر بولالمىغان بولىدۇ. مانا بۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «يەتكىدەك ئوزۇقلۇققا ۋە بېرىپ كېلگىچە مىنىدىغان ئۇلاغقا ئىگە بولۇش» دېگەن سۆزى بىلەن، ئەنە شۇلار قادىر بولۇشنىڭ پۈتۈن شەرتلىرىدۇر دېيىشنى ئىرادە قىلمىغانلىقىنى، پەقەت ھەجگە پىيادە بېرىش ئىمكانى بولغان ئادەمگە، ئوزۇق ـ تۈلۈك ۋە ئۇلاغ تاپالمىسىمۇ، ھەج پەرز بولىدۇ، دېگۈچىلەرنىڭ سۆزىنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن شۇنداق دېگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەجنىڭ پەرز بولۇشىنىڭ پىيادە بېرىش بىلەن ئەمەس، ئۇلاغ بىلەن بېرىشقا مۇناسىۋەتلىك ئىكەنلىكىنى بايان قىلىپ بەرگەن.»

بەشىنچى شەرتكە كەلسەك، ئۇ ئايال كىشى ئۈچۈن مەھرەمنىڭ بولۇشى بولۇپ، بىز ئۇنى يۇقىرىدا يېتەرلىك دەرىجىدە چۈشەندۈرۈپ ئۆتتۇق.

بەشىنچى ھۆكۈم

ھەج قىلىش بىر قېتىمدىن كۆپ پەرز بولامدۇ؟

الله تائالانىڭ: ﴿قادىر بولالىغان كىشىلەرنىڭ الله ئۈچۈن كەبىنى زىيارەت قىلىشى ئۇلارغا پەرز قىلىندى﴾ دېگەن سۆزىنىڭ زاھىرى مەنىسى ھەجنىڭ ئۆمرىدە پەقەت بىر قېتىم پەرز بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ كۆپچىلىك ئۆلىمالارنىڭ قارىشىدۇر. چۈنكى، ئايەتتە تەكرار ھەج قىلىشنىڭ ۋاجىپلىقىنى كۆرسىتىدىغان دەلىل يوق.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلغان مۇنۇ ھەدىستىكى سۆزىمۇ شۇنى تەكىتلەيدۇ. ئەبۇ ھۇرەيرە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە خۇتبە سۆزلەپ: «ئى ئىنسانلار! الله سىلەرگە ھەج قىلىشنى پەرز قىلدى، ھەج قىلىڭلار» دېدى. بىر ئادەم: ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! ھەر يىلى ھەج قىلامدۇق؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام لام ـ جىم دېمىدى. تاكى ئۇ ئادەم سوئالىنى ئۈچ قېتىم تەكرارلىدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئەگەر مەن ھەئە، دېگەن بولسام، ھەر يىلى ھەج قىلىش پەرز بولۇپ قالغان بولاتتى، شۇنىڭ بىلەن سىلەر ئۇنى ئادا قىلىشقا قادىر بولالمايتتىڭلار» دېدى. ئاندىن: «مەن سىلەرگە ئېيتىپ بەرمىگەن نەرسىلەرنى مەندىن كوچىلاپ سورىماڭلار، سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۈممەتلەر كۆپ سوئال سورىغانلىقلىرى، پەيغەمبەرلىرى بىلەن ئىختىلاپ قىلىشقانلىقلىرى سەۋەبىدىن ھەققەتەن ھالاك بولۇپ كەتكەن. ئەگەر مەن سىلەرنى بىر ئىشقا بۇيرۇسام، سىلەر ئۇنى كۈچۈڭلارنىڭ يېتىشىچە ئىجرا قىلىڭلار، ئەگەر مەن سىلەرنى بىر ئىشتىن توسسام، سىلەر ئۇنىڭدىن يېنىڭلار» دېدى.

www.munber.org